

Тема 1. Предмет, задачі та основні категорії дисципліни

1. Предмет, завдання та мета дисципліни
2. Основні поняття дисципліни: «грант» та «фандрайзинг»
3. Категоріальний апарат дисципліни

1. Предмет, завдання та мета дисципліни «Грантовий менеджмент»

Останнім часом все більше і більше організацій і приватних осіб в нашій країні мають необхідність подавати заявку на грант. Свіжі ідеї вимагають коштів. Для західних фахівців – це звичайна процедура: фонди оголошують конкурси, переможці конкурсів отримують гранти. Проте для фахівців України та інших країн колишнього СРСР проблема – написати і подати заявку на такий конкурс ідей і проєктів – стала актуальною в останні роки. Для вирішення цих проблем й створений курс «Концепція управління грантами».

Предметом курсу виступає вивчення процесу управління грантовою діяльністю як загальної концепції управління проєктами.

Метою дисципліни є підготовка студентів до ефективної участі у грантовій діяльності.

Завдання курсу

- представити основні напрямки грантової підтримки міжнародних і національних фондів і програм;

- навчити основам роботи з пошуку та розподілу обов'язків в грантовій діяльності;
- розкриття основних етапів розробки і виконання грантів.

Розробка і реалізація наукових проектів в даний час є важливою частиною наукової роботи дослідника і працівника вищої школи. Тому необхідно приділяти належну увагу таким актуальним сферам наукової діяльності, як пошук грантів, участь в національних та міжнародних освітніх і дослідницьких програмах, здійснення проектних розробок.

2. Основні поняття дисципліни: «грант» та «фандрайзинг»

При вивченні дисципліни основними категоріями, які оперують при здійсненні грантової діяльності є – «грант» та «фандрайзинг». Розглянемо їх.

Грант (англ. – дар) – це цільова фінансова дотація, яка надається вченим на проведення наукових досліджень. Гранти є одним з основних способів фінансування наукових досліджень на Заході. Будь-яке наукове дослідження вимагає грошей на апаратуру, на візити до колег, на оплату публікацій статей, на оплату студентів, докторантів, наукових співробітників.

Ці гранти, можна отримати від урядових і спеціальних наукових фондів. Умова отримання – позитивна рецензія на заявку.

Гранти – це цільові фінансові дотації, що надається вченим некомерційними організаціями на проведення наукових досліджень, навчання та інші цілі з наступним звітом про їх використання.

Гранти – це цільові кошти, що надаються на безповоротній основі некомерційним організаціям або фізичним особам на реалізацію соціальних проектів, благодійних програм, проведення досліджень, навчання та на інші суспільно корисні цілі з наступним звітом про їх використання та результати зміни ситуації. Важливою умовою надання гранту є не лише потреба чи розуміння наявної проблеми, а запропонований алгоритм її вирішення, очікуваний результат та обґрунтована потреба в коштах.

Розрізняють гранти на програми або на розвиток потенціалу:

- програмні гранти можуть надаватися на виконання певної програми, наприклад, надання послуг;
- гранти розвитку – на навчання, дослідження, участь у заходах, підтримку діяльності організації, стартові для новостворених організацій.

Особливість грантового механізму – можливість знаходити й інвестувати в найбільш ефективні розв’язання актуальних проблем. Завдяки грантам бізнес починає підтримувати ті сектори, яким довіряють цільові групи набувачів благодійної допомоги, але які найчастіше залишаються без уваги та підтримки бізнесу.

Фінансування соціальних проектів шляхом надання грантів є значним кроком уперед із точки зору розвитку соціальної відповідальності бізнесу. Спрямовання благодійних коштів у соціальні проекти недержавних організацій та закладів можна розглядати як соціальні інвестиції, котрі дозволяють розвивати людські ресурси, створювати нові послуги, відкривати додаткові робочі місця, поліпшувати умови життя населення.

Розкриємо поняття «фандрайзинг».

Слово «фандрайзинг» має англійське походження. Fund – фонд, джерело, капітал, грошові кошти, raise – піднімати, знаходити, збирати. Будучи калькою з англійської, фандрайзинг є методику (в широкому сенсі) пошуку джерел фінансування.

Є кілька близьких визначень терміна фандрайзинг

1. фандрайзинг – це процес збору коштів, які використовуються як для реалізації соціально значущих програм і наукових проектів.
2. фандрайзинг – процес залучення грошових коштів та інших ресурсів організацією (переважно некомерційної) з метою реалізації певного соціального проекту. Засоби можуть надходити від приватних осіб, комерційних організацій, фондів, урядових організацій.

Становлення фандрайзингу як окремого міждисциплінарного напрямку пов'язане з бурхливим розвитком в останні десятиліття сектора некомерційних організацій (для яких використовується абревіатура НКО). Таким чином, в

визначення фандрайзингу необхідно ввести одне істотне доповнення, а саме: фандрайзинг – це пошук джерел фінансування, необхідних для здійснення діяльності НКО, включаючи реалізацію неприбуткових програм і проектів.

Організація фандрайзингу передбачає пошук потенційних джерел фінансування, обґрунтування потреби в коштах і співвідношення з інтересами фінансових донаторов, формування, підтримку і розвиток зв'язків з фінансовими донорами, формування громадської думки на користь підтримки діяльності організації.

У фандрайзинг залучені і організація як юридична особа, так і приватна особа, пов'язана з дослідницькою та науково-викладацькою роботою. Тому фандрайзинг може вестися людиною, що представляє як всю некомерційну організацію (НКО) або її структурні підрозділи (лабораторія, кафедра, сектор та ін.), так і для себе особисто.

Для того, щоб збір коштів йшов ефективно, необхідно відзначити наступне:

- ніколи не розраховуйте тільки на одне джерело коштів, яким би надійним воно не здавалосьь.
- ймовірність отримати гроші збільшиться, якщо ви будете просити їх не на підтримку своєї організації, а на виконання конкретного проекту, що приносить очевидну користь суспільству. І тільки якась частина отриманих коштів може бути спрямована на розвиток самої НКО.
- при розробці стратегії збору коштів необхідно реально оцінити, до яких джерел фінансування звертатися в тому чи іншому випадку і як подати свій проект в найбільш адекватній для конкретного донора формі.
- щоб процес фандрайзингу був успішним, необхідно працювати не тільки з самими різними джерелами коштів, але і вести його постійно.

Для успішного фандрайзингу також корисно:

- збирати досьє на потенційних спонсорів;
- враховувати свій минулий досвід збору коштів;
- вести постійний пошук джерел фінансування.

Суб'єктами фандрайзингової діяльності є неприбуткові організації (НПО), які займаються пошуком джерел фінансування та інших необхідних ресурсів для реалізації проектів.

Згідно Податкового кодексу України до НПО відносяться:

- 1) бюджетні установи;
- 2) громадські об'єднання, політичні партії, релігійні, благодійні організації, пенсійні фонди, метою яких не може бути одержання і розподіл прибутку серед засновників, членів органів управління, інших пов'язаних з ними осіб, а також серед працівників таких організацій – після внесення таких установ та організацій до Реєстру неприбуткових організацій та установ.

Об'єктами фандрайзингу виступають різні категорії донорів, основними з яких є благодійні фонди, приватні особи, корпорації та бізнес-структури.

3. Категоріальний апарат дисципліни

Розкриття сутності фандрайзингу нерозривно пов'язане з характеристикою понять, що відносяться до фандрайзингової термінології, до яких Чернявська О. В. та Соколова А.М. у своєму підручнику відносять:

1. Бенефіціар – набувач благодійної допомоги (фізична особа, неприбуткова організація або територіальна громада), що одержує допомогу від одного чи кількох благодійників для досягнення цілей, на досягнення яких спрямований проект та визначених законодавством.

2. Благодійна діяльність – добровільна особиста та/або майнова допомога, що не передбачає одержання благодійником прибутку, а також сплати будь-якої винагороди або компенсації благодійнику від імені або за дорученням бенефіціара.

3. Благодійна організація – юридична особа приватного права, установчі документи якої визначають благодійну діяльність в одній чи кількох сферах як основну мету її діяльності.

4. Благодійний грант – цільова допомога у формі валютних цінностей, яка має бути використана бенефіціаром протягом строку, визначеного благодійником.

5. Благодійник – дієздатна фізична особа або юридична особа приватного права (у тому числі благодійна організація), яка добровільно здійснює один чи кілька видів благодійної діяльності.

6. Благодійною пожертвою визнається безоплатна передача благодійником коштів, іншого майна, майнових прав у власність бенефіціарів для досягнення певних, наперед обумовлених цілей благодійної діяльності.

7. Волонтер – особа, що за власним бажанням, добровільно бере участь у благодійній діяльності.

8. Грант – кошти, безоплатно передані дарувальником (фондом, корпорацією, урядовим закладом або приватною особою) некомерційній організації або приватній особі для виконання конкретної роботи. В поняття грант входить також цільова субсидія, яка надається на конкурсній основі для реалізації заявленого проекту в тій чи іншій сфері діяльності.

9. Донори (об'єкти фандрайзингу) – це міжнародні організації, державні установи, комерційні структури, громадські некомерційні організації (релігійні, наукові тощо), приватні благодійні фонди або приватні особи, що надають громадянам та неприбутковим організаціям на некомерційній безповоротній основі необхідні додаткові ресурси різного виду, на цілі, які спрямовані в цілому на благо усього суспільства.

10. Заявка (син. аплікація, application – англ., bewerbung – нім.) – письмове звернення до грантодавчої організації, фонду з проханням про виділення гранту (комерційна фірма складає аналог – бізнес-план).

11. Заявник (applicants – англ.) (претендент, аплікант, шукач) – це особа, ініційована група або організація, які шукають певні ресурси для здійснення діяльності, реалізації проекту шляхом звернення (подачі пропозицій на фінансування) до донорської організації.

12. Контрибутор – особа, яка здійснює контрибуцію (див.: «донор»).

13. Контрибуція – благодійний внесок або пожертва, яка не носить цільового характеру, надана юридичною або фізичною особою контрибутором у грошовій або натуральній формах.

14. Культиваци́я – планування екстенсивної програми залучення та мотивування потенційних донорів до організації з метою отримання від них допомоги.

15. Меценатська діяльність – благодійна діяльність у сферах освіти, культури та мистецтва, охорони культурної спадщини, науки і наукових досліджень, яка здійснюється у порядку, визначеному законодавством України.

16. Некомерційна (неприбуткова) організація – організація, що не має за основну мету своєї діяльності отримання прибутку і не розподіляє отриманий прибуток між учасниками.

17. Некомерційний (неприбутковий) проект – комплекс запланованих заходів, об'єднаних спільними завданнями, які мають за мету досягнення соціально значимого ефекту, а не отримання прибутку.

18. Програма – оголошення фондами (донорами) конкурсу з фінансової підтримки соціально значущих або суспільних проектів на підставі заявки.

19. Проект – відносно незалежна, чітко визначена частина загальної програми, яка включає сукупність процесів, виконання яких сприяє вирішенню завдань по досягненню мети проекту при залученій обмеженій кількості ресурсів.

20. Спонсор – юридична або фізична особа, яка надає на добровільній безприбутковій основі матеріальну підтримку благодійної діяльності з метою популяризації виключно свого імені, торгової марки тощо.

21. Філантроп – особа, яка займається доброчинністю.

Благодійництво може здійснюватися через меценатство або волонтерську діяльність. Меценатство – це добровільна безкорислива матеріальна, фінансова, організаційна та інша підтримка фізичними особами набувачів благодійної допомоги у сферах освіти, культури та мистецтва, охорони культурної спадщини, науки і наукових досліджень. Волонтерська діяльність – це добровільна, безкорислива, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами та волонтерськими організаціями шляхом безоплатно виконаних роботи та послуг.

Благодійники можуть здійснювати свої наміри щодо матеріальної підтримки шляхом проведення грантових конкурсів з метою обирання і подальшого фінансування найбільш вдалих проектів.

Найчастіше виділення грантів відбувається в ході реалізації грантової програми. Грантова програма — план дій по організації цільового фінансування проектів грантозаявників. Як правило, інформація про грантову програму поширюється через засоби масової інформації, розсилання електронних повідомлень, інформаційних листів.

Грантодавець — це вітчизняна чи зарубіжна благодійна організація, що надає грантову підтримку конкретним проектам, які відповідають її цілям і завданням. Ця організація робить кроки по поширенню інформації про грантові програми і дає про них найбільш повну інформацію. Часто грантодавцями є благодійні фонди, які для виділення грантів отримують фінансові кошти від організацій та/або приватних осіб, і приймають на себе зобов'язання щодо цільового їх використання. У відповідності з цими зобов'язаннями грантодавець встановлює певні умови (правила) розгляду заявок і підтримки кращих з них.